DISCVRSVS DE VIA LACTEA

LVDOLPHI GEORGI LVNDENI HANNOVERANI.

Dup



HELMSTADII,
TYPIS JACOBI MVLLERI,
ANNO M DC LXV.

MAXIME REVERENDO, NOBILISSIMO

ET EXCELLLENTISSIMO

DN. JOHANNI

LIBERI ET IMPERIALIS

COENOBII LOCCENSIS

ABBATI VENERABILI,

NEC NON

ORDINVM PROVINCIALIVM DVCA-
TVS BRVNSVICO-CALENBERGICI

CONSILIARIO GRA-
VISSIMO

MAGNO ERVDITORVM PATRONO

HVNC
DE VIA LACTEA
DISCVRSVM

In mei meorumq; ſtudiorum
patrocinium ſacrum eſſe
volui

Ludolphus Georgius Lünde
Hannoveranus.



DE VIA LACTEA PROOEMIVM.

Recenſens authores de materia jam laudata.

§. I.

NOn poſtremam partem Pædiæ credo, qua traduntur materiæ tractandæ Authores, quos vocamus; ea enim nos quaſi manu ducit ad fontes, ex quibus ſcriptores rei iſtius ſua vel hauſerunt, vel illuſtrarunt. Ne quid ergo diſſimulem, juvat heic loci recenſere eos, quorum opera uſus ſum, & qui in eisdem laudati occurrerunt. Cauſas mei propoſiti ſunt, tùm ne in ipſa lectione nimia forſan allegatione lectori moleſtiam crearem, tum, ſi tibi non abs re viſum fuerit, vel mutos iſtos præceptores adire vel ſi mea tibi faſtidiunt ex eis ſitim explere poſſes.

§.2. Agmen autem ducat Philoſophorum Aquila ARISTOTELES qui de via lactea agit *meteororum libro I.cap.8.9.* vel ut alii diviſerunt *textu 30.p 742.* Qui vero hunc lucubrationibus illuſtrarunt in tres claſſes Græcorum, Arabum, Latinorum referri poſſunt. Ex priori laudo ALEXANDRVM APHRODISIENSEM *fol.81.* OLYMPIODORVM *f.15.* JOHANNEM GRAMMATICVM PHILOPONVM *f.99.* Ex ſecunda claſſe unicũ mihi videre obtigit AVERROEN dico, cujus *digreſſiones in Ariſtotelis met.I.p.447.* poteris conſulere.

§. 3. Latinorum autem exercitus in duas partes mihi erit dividendus: in prima acie constituam eos, quos ipse evolvi. PETRVS TATARETVS *fol. 80* JACOBVS DE AMSFORDIA *f. 14.* JOH. LVDOVICVS HAVENREVTERVS *p. 89.* NICOLAVS CABEVS *To. I. p. 239.* JOHANNES VELCVRIO *III. 8. p. 298.* CONIMBRICENSES *tract. IV. c. 1. 2 p. 34.* Et qui hos fideliter secutus est, ne ullo quidem verbo transposito aut omisso OTHO CASMANNVS *Astrologiæ part. 1. c. 14. p. 563.* Alteram suppeditabunt authores ab aliis hac in re laudati: ALBERTVS MAGNVS, JOHANNES DAMASCENVS, PETRVS AB ALLIACO, THOMAS WALDENSIS, ANTONIVS POLVS, AVERSA, ALPHREDVS ANGLICVS, AVGVSTINVS NIPHVS, BARTHOLOMÆVS MASTRIVS, THEOB. GERLACHIVS, JOHANNES COCHLÆVS, ANTONIVS ROCCO, JOH. PERIONIVS, JOH. DVLLAERT, JOH. VERSOR, JACOBVS TIMÆVS, NICOLAVS DORBELLVS, JOH. COTTVNIVS, HENR. PACKER, CAJETANVS, MICH. STANHVSIVS, VICOMERCATVS, GERHARDVS DE MONTE.

§. 4. Aristotelem excipiant Mathematicorum antesignani & discipuli, CLAVDIVS PTOLOMÆUS *Almagest. VIII. 2 p. 194.* PROCLVS DIADOCHVS in *Sphæra sub fin. & hujus commentator* JOH. STOEFLERUS *fol. 69.* GALILÆUS GALILÆI *Syder. Nunc. p. 32.* GEORGIUS VALLA *in instit. Astronom.* TYCHO BRAHE *in conclusione de stella nova anni 1572. p. 796.* CLAVIUS *in sphær.* JOHANNES BAPTISTA RICCIOLUS *Almagest nov. part. 1. lib. 6. c. 23. p. 474.* ERHARDUS WEIGELIUS *sphericæ lib. 1. sect. 1. c. 1. def. 9. p. 25.* ÆGIDIUS STRAUCHIUS *Astrognos. aphor. 160. pag.* 111. RUDOLPHUS SNELLIUS *in Sphæram Corn. Valerii p. 58.*

§. 5. Quibus subjungo Historicos, quos inter PLUTARCHUS *de placitis Philosophorum III. 1. p. 28.* PLINIUS *naturalis historiæ XVIII. 29. p. 866.* & qui hujus librum secundum commen-

men-

mentario illustravit JACOBUS MILICHIUS *c.9.p.108.* Neq; negligendi erunt Poetæ: ARATUS *phænom.pag.83.* & hujus Interpretes: CICERO pag.12. (cujus etiam *Somnium* meminit Viæ lacteæ, & in illud notæ MACROBII *l.15.pag.99.*) RUFUS FESTUS AVIENUS. *p.53.* OVIDIUS *metamorph. I.v.165.p.14.* M. MANILIUS *astronom.I.pag.22.* Poëtas sequantur Mythologi: HYGINUS *Poetic. Astronom.pag.231.* NATALES COMES *mythologiæ lib.* II. *pag. 135.* PHILIPPUS CÆSIUS A ZESEN *in cælo astronomico-poetico memb. I. pag.* 14.

§.6. Agmen demum claudat turma Physicorum excellentissimorum. LIBERTUS FROMONDUS *meteorologicorum II.5.art.2.pag.99.* CONRADUS HORNEIUS *disp. physica VII.* §.27.*pag.145.* ANDREAS KINDERLINGIUS *disput. de mundo & cælo* §. *64.* MARCUS FRIDERICUS WENDELINUS *contemplat.physic.sect.III.c.16 th.4.pag.527.* PETRUS GASSENDUS *in animadversionibus ad Diogenem Laertium de meteorologia Epicuri pag.1167.* HIERONYMVS CARDANVS *de subtilitate lib.* 4. *p.* 198. JULIUS CÆSAR SCALIGER *contra Cardanum exercit.72.pag.262.* JACOBUS MARTINI *disp. Meteorol. II. theorem.*12. DANIEL SENNERTUS *epitome natur. scientiæ II.2.pag. 174.* GILBERTUS JACHÆUS *instit. physic.VII.8.p.*571. & in has JOH. ZEISOLDI *notas. pag 573.* JOH. SPERLINGIUS *in institut. phys. III. 4.quæst.10.pag 533.* FORTUNIUS LICETUS *in l.de novis astris & exercitationibus de lucidis in sublimi c.3.p.15.* CREMONINUS *in Apologia de Via Lactea.* PETRUS GALTRUCHIUS *physicæ particularis tract.II.c.2.§.1 p.117.* JOH. GARCÆUS *in meteorologia c.21.p.75.* JOH. GERALDINUS HIBERNUS *tract. de meteoris part.2.sect.5.difficult.* 2.*p.*131. HERMOLAUS BARBARVS *in compend. scient. natur. l.4.pag.57.* JOH. MAGIRVS *in physica peripatetica IV.5.pag.*144. JOHAN. SCHARFIVS *in physica speciali I.3.pag 263.* HANNIBAL ROSSELIUS *comment. ad Pymandrum Hermetis Mercurii*

Trismegisti tomo IV. lib. 4. comm. 2. digressione 2. cap. 4. pag. 137. MICHAEL ZANARDVS *in universo cælesti dubio 47. p. 66. Et universo elementari. part. 3. quæst. 4. pag. 193.* MICHAEL WATSONIVS *in synopsi totius philosophiæ sect. 3. cap. 2. §. pag. 369.* SYSTEMA PHYSICVM GOTHANVM *lib. 3. part. special. cap. 2. pag. 310.* WOLFGANGVS MEVRERVS *in meteorologia. pag. 102.* JACOBVS AVBERTVS VINDO *institut. physs. part. 2. cap. 6. p. 124.* GEORGIVS LIEBLERVS *epit. meteor. lib. 1. pag. 274.* MARCVS FRYTSCHIVS *meth. meteor. XV. fol. 97.*

§. 7. Hi fuere, quorum librorum usum DEVS mihi concessit: sciens prætereo Etymologicos SVIDAM, HESYCHIVM, ISIDORVM HISPALENSEM, GERHARDVM JOHANNEM VOSSIVM, aliosq; recentiores, quos ipse poteris evolvere. Quod si vero Præceptorum meorum, qui adhuc in vivis sunt & in ILLVSTRI JVLIA munera PROFESSORVM summa cum laude obeunt, hic mentionem facturus essem vererer ne adulationis crimen me incurrere quis dictitaret; potius ergo gratæ meæ menti sacroque silentio hac vice eorum mihi nunquam non decantandam & sæpius recolendam memoriam involvens ad rem ipsam accedo & interea, dum ab aliis limatiora expeto & exspecto, versus sequentes EVRIPIDIS meos facio:

Καὶ γὰρ ἀδικήμενοι
Σιγώμεσθα κρεισσόνων νικώμενοι.

CAP. I.

CAPUT I.

De nomine & situ Viæ Lacteæ.

§. 1.



Iæ etymologiam quod spectat *VARRO de Lingua Latina lib. IV. pag. 9.* 11. hanc tradit: *via iter, quod ea vehendo teritur -- qua vehebant Via dicta. JOSEPH. SCALIGER in Indice verborum etymologiæ perperam à Varrone traditæ* veram originem viæ reddere conatur ex Lingua Græca. Putat enim οἶαν idem esse cum via. Videatur *pag. 176. & JEREMIAE HOELZLINI comm. ad Argonautica APOLLONII.* Adducit vir ille summus pro sua sententia *APOLLONIUM*, at vereor, ne rectius vertatur cum *SCHOLIASTE GRÆCO APOLLONII* οἶα per κώμην. *APOLLONII* versus hi sunt II. 138. 139.

Πέρθοντο γὰρ ἤ μὲν ἀλωαὶ
Ἠδ᾽ οἶαι τῆμος δηΐῳ ὑπὸ δουρὶ Λύκοιο.
Vastabantur enim & vineæ
Et pagi ab hostili gladio Lyci.

Innuit scilicet Apollonius, Lycum totam illam regionem evertisse vastando vineas & pagos. *GERH. JOH. VOSSIUS etym. Ling. Lat. p. 555.* cum *JULIO CÆS. SCALIGERO* accersit ab ἴω præponendo digamma Æolicum.

§. 2. Porro quid via sit notandum, quod aliam definitionem subministret vulgus, aliam ICtorum schola. Vulgus καταχρηστικῶς usurpat pro quovis loco, per quem ire omnibus licet. ICti aliter: hos inter *JOH. BELLONUS etymologiarum Juris pag. 299.* definit, quod sit *jus eundi & agendi & ambulandi hominis.* Hinc si quando accuratius loqui volũt, distinguere amant inter actum, iter & viam, licet *nec exposite nec satis aperte illorum documentis tradatur, qua mensura*

quaq;

quāq; finitione iter, actus aut via constet, si *ALEXANDRO AB ALEXANDRO Genial. dierum II. 20. pag.* 216. fidem adhibemus, cum tamen *LEX XII TABB. Viæ latitudo in porrectum octo pedum esto in anfractum sedecim:* latitudinem viæ satis apertè definiat. Vide *ANTON. AUGUSTINI Emendationum II. 11. pag. 113.* Quid autem sit *in porrectum*, *in anfractum* nondum inter eruditos convenit: consulatur hac de re *JOH. ROSINI Antiquitat. Roman. VIII. part. 1. cap. 6. p. 1286.*

§. 3. Hæc de propria significatione viæ, quam obiter nostris thesibus inseruimus: progredimur ad metaphoricam, quam nostrum institutum postulat contemplari. Constat autem hanc significationem ei tribui μεταφορικῶς ob similitudinem quandam, quæ consistit in affinitate, quàm zona illa habet cum via communem, latitudine scilicet, eadem ratione, quâ & zona dicitur. Neque enim spacium illud revera pedibus teritur, aut zona illa quidpiam circumdatur. Additur autem *Lactea* ob candorem, qui, cum nostro visui sese offert, lactis speciem videtur obtinere: unde & ab *ARISTOTELE* semper vocatur simpliciter γάλα, *NICOLAVS CABEVS* quidem monet, *ARISTOTELEM viam lacteam nativo sibi vocabulo nominare Galaxiam*, verùm dubitamus, siquidem nobis non occurrit locus in textu ejusdem, quo via lactea isto nomine insignita sit. Interpretes verò *Aristotelis*, & qui post eū de ea re verba fecerunt eo nomine usos fuisse non negamus. Hinc sæpius occurrit γαλαξίας κύκλος item γαλαξία.

§. 4. Præterea denotat (1) gemmam, de qua *PLINIVS XXXVII. 10. pag. 1592.* ita: *Galaxiam aliqui galactiten vocant. Is ex vino colore lactis est. Eandem dicunt leucam & leucographiam, appellant & synnephiten, tritam lactis succo aut sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fæcunditatem, infantium quoque alligata collo salivam facere dicitur, in ore autem liquescere* &c Vide si lubet *JVLII SOLINI POLYHISTOREM p. 89. CHRISTOPHORI ENCELII de re metallica III. 19. pag. 204.* & *MARBODEI enchiridion de lapidibus pretiosis cap. 31. f. 32. cum scholiis*

ſcholiis PICTORII VILLINGENSIS (2) Chiromantici lineam illam, quæ à carpo ad auricularem extenditur, viam lacteam vocant. Vocatur aliàs ſoror hepaticæ & magnæ felicitatis argumentum eſſe dicitur. Conſulatur *HIER. CARDANI de rerum varietate XV.79.p.719.* (3) pultem hordeaceam in lacte coctam. Et (4) denique feſtum aliquod, in quo veteres pultem illam coxerunt. Audiamus *HESYCHIUM p.159.* Γαλαξία ἑορτὴ ἐν ᾗ ἕψουσι γαλαξίαν· ἔστι δὲ πολτὸς κρίθινος ἐν γάλακτι.

§. 5. Arabes viam lacteam vocant *Majarati* (ut *JOHANNES STOEFLERUS* habet) cujus duas affert expoſitiones. Quidam expoſuerunt per *aream quæ movetur, id eſt, platea, quæ ad motum firmamenti movetur: area dicitur quaſi ardore ſolis facta. Alludere autem videtur illorum expoſitio ad fabulam* de qua ſequenti capite. Quidam per *arcam, quæ movetur. In lacteo enim circulo plurimæ ſunt ſtellæ minutiſſimæ cauſantes in oculis inſpicientium colorem album ſeu lacteum. Hæ autem ſtellæ in lacteo circulo, ut in arca arcentur & continentur, ideo non inepte dicitur arca. ATHANASIO KIRCHERO* referente in literis ad *JOHANNEM BAPTISTAM RICCIOLUM*, apud Arabes & omnes pene orientales viam lacteam *Almegiret* dici deprehendimus, quod interpretatur tractum ex ſparſa palea, ſeu ductum in cælo, qui dicitur via ſtraminis: id quod confirmat authoritate *Aben-Ragel in Aſtronomia.* Idem laudatus vir docet nos viam lacteam ab Ebræis vocari *Nedibath theben* à Chaldæis *Schabiltabno*, ab Æthiopibus *Chaſara tſamangadu*, ac demum ab Ægyptiis πιωιτὲν τέπιτοχ ſeu viam ſtraminis. Plura nomina, quæ ſortitur lactea via in ſequentibus adducentur.

§. 6. Situm viæ lacteæ in cælo *PTOLOMÆUS* & *RICCIOLUS* accurate deſcribunt, ex quibus noſtris theſibus eundem inſeremus, licet oculis melius in cælo ſerena nocte contemplari poſſimus. Differt autem deſcriptio laudatorum virorum in eo, quod *PTOLOMÆUS* à pedibus *Centauri* eam auſpicetur, *RICCIOLUS* verò à ſegmento *Coluri* tranſiente per

ſectio-

sectionem vernam incipiat. Hujus vestigiis insistentes, hanc viæ lacteæ situs delineationem damus. Ductus nempe viæ lacteæ transit per *Cassiopeam*, *Perseum*, *Erichthoneum* sive *Aurigam*, pedes *Geminorum*, *Orionis* clavam, *Canis majoris* caudam, *Argonavem*, *Centauri* pedes: hic in bivium abit & tanquam fluvius insulam cœli partem circumdat. Orientalior transit per *Aram*, extremam partem *Scorpii*, pedemque *Ophiuchi* orientaliorem & arcum *Sagittarii*, Occidentalior per priorem partem *Scorpii* caudæ, genu *Ophiuchi*, ultra quod conjungitur transverso tramite cum ramo orientali; sed recto tramite pergit divisio versus polos & pars orientalior fertur per pedes *Antinoi* per *Aquilam*, *Cygni* alam succedentem: occidentalior autem per *Serpentis* flexuram, manumq; *Ophiuchi* dextram, & collum *cygni*, catenam manumque dextram *Andromedæ*, absolvitque suam periodum in *Cassiopea*. Ita & *MANILIVS lib.*1.*pag.*22. postquam de zodiaco verba fecerat eleganter depingit sitū circuli lactei sequentibus non minus doctis quam elegantibus versibus:

Alter in adversum positas succedit ad Arctos
Et paulum à borea gyro sua fila reducit,
Transitq; inversæ per signa Cassiopeæ.
Inde per obliqvum descendens tangit Olorem
Æstivosq; secat fines, Aquilamque supinam
Temporaq; æquantem gyrum Zonamque ferentem
Solis equos intra caudam, qua Scorpius ardet,
Extremamq; Sagittarii lævam atq; Sagittam.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
Centauri alterius rursusq; ascendere cælum
Incipit, Argivamq; ratem per aplustria summa
Et medium mundi gyrum, Geminosq; per ima
Signa secans subit Heniochum, teq; inde profectus
Cassiopea petens super ipsum Persea transit,
Orbemq; ex illa cæptum concludit in ipsa.

Caput

CAPVT II.

Quo proponitur Pythagoreorum de Via lactea opinio.

§. 1.

PHilosophus noster Pythagoreorum opiniones loco laudato his proponit verbis: Τῶν καλουμένων Πυθαγορείων φασί τινες ὁδὸν εἶναι ταύτην· οἱ μὲν τῶν ἐκπεσόντων τινὸς ἀστέρων κατὰ τὴν λεγομένην ἐπὶ Φαέθοντος φθοράν· οἱ δὲ τὸν ἥλιον τοῦτον τὸν κύκλον φέρεσθαί ποτέ φασιν. Refert scilicet quosdam Pythagoreos asseruisse istum circulum esse viam quandam & quidem combustam; de hoc enim inter eos convenit. *At* cum in eo ingenium istorum non posset acquiescere, forsitan ulterius cœperunt disquirere, quidnam fuisset istud, quod circulum illum combussisset. Supposuerunt autem dicti homines: cœlum esse combustile sive non repugnare naturæ cœli, quo minus comburi se pateretur & cæli combusti partem ex incendio induisse candorem; quemadmodum lignum vi subjecti ignis & mox exstincti in nigrum carbonem redigitur seu potius nigrum quendam colorem sibi induci patitur, quo posito porro ratiocinati sunt, causam quandam huic combustioni efficientem necessario debere subesse: quænam illa? Quæ in cælo existunt corpora, necessario ad hunc effectum debent concurrere; corpora autem illa cœlestia sunt igneæ naturæ, certe itaque corpora ista tali facultate prædita hanc combustionem causarunt. Hinc jam isti, qui è schola Pythagoræ fuisse perhibentur, in bivium abiere. Quidam ergo commenti sunt, solem aliquando hanc viam lacteam tanquam iter ordinarium trivisse, at postea se convertisse ad Zodiacum ob Thyestis horrendum facinus & monumentum aliquod viæ pristinæ reliquisse. Quidam vero docuerunt, causam combustionis in cælo factæ fuisse unum quoddam ex

astris

aſtris illis de cælo decidentibus, tempore illius indocti & audacis aurigæ Phaëtontis, qui equos & currum parentis per unum diem regere conabatur.

§. 2. Verſibus eleganter laudatus *MANILIVS* complexus eſt iſtorum Philoſophorum ſententias; lubet eosdem ſubjungere.

An melius manet illa fides per ſecula priſca
Illac Solis equos diverſis curribus iſſe.
Atq; aliam triviſſe viam, longumq; per ævum
Exuſtas ſedes, incoctaque ſidera flammis,
Cæruleam verſo ſpeciem mutaſſe colore,
Infuſumq; loco cinerem, mundumq; ſepultum.

Iisdem Pythagoreis calculũ ſuum adjecit METRODORUS (floruit circa Olympiadẽ 105, ſeu ante Chriſtum 360 teſte *DIOGENE LAERTIO*) Philoſophus & Aſtronomus inſignis Anaxarchi Præceptor, ſi conjecturis locus detur forſitan in libris ſuis de ratione Zonarum, qui hanc viam fuiſſe olim ſemitam Solis retinentem priſtini ardoris veſtigia populo perſuadere conatus eſt. Videatur *PLVTARCHVS de placitis Philoſophorum l. I.*

Pergit *MANILIVS*:

Fama etiam antiquis ad nos deſcendit ab annis
Phætontem patrio curru per ſigna volantem,
Dum nova miratur propius ſpectacula mundi,
Et puer in cælo ludit, curruq; ſuperbus
Luxuriat, mundo cupit & majora parente,
Monſtratas liquiſſe vias, orbemq; rigentem
Impoſuiſſe polo nec ſigna inſueta tuliſſe
Errantes nutu flammas, currumq; ſolutum
Deflexum ſolito curſu, curviſq; quadrigis
Quod querimur, flammas totum ſeviſſe per orbem
Terrarumq; rogum cunctas arſiſſe per urbes:
Cum vaga diſperſi fluitarunt lumina currus,
Et cælum exuſtum eſt. Luit ipſe incendia mundus

Et

Et nova vicinis flagrarunt sidera flammis,
Nunc quoque præteriti faciem servantia casus.

Plutarchus loco laudato eorum nugas his verbis recenset: Τῶν πυθαγορείων οἱ μὲν ἔφασαν, ἀστέρος εἶναι διάκαυσιν ἐκπεσόντος μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἕδρας, δι' οὗ δὲ ἐπέδραμε χωρίου κυκλοτερῶς αὐτὸ καταφλέξαντος ἐπὶ τοῦ κατὰ φαέθοντα ἐμπρησμοῦ. Οἱ δὲ τὸν ἡλιακὸν ταύτῃ φασὶ κατ' ἀρχὰς γεγονέναι δρόμον.

§. 3. Primam sententiam tanquam fabulosam Philosophum silentio præterire interpretes OLYMPIODORVS & JOH. PHILOPONVS putant. Hinc Aristotelem dicunt non referre germanam Pythagoreorum mentem, sed longe aliud quid hic latere: confugiunt ergo ad allegoricam fabulæ istius explicationem. OLYMPIODORVM ipsum loquētem audiemus: sic autem ille: Φαέθων φησὶν ὁ ἀπὸ ἡλίου καὶ κλυμένης ἤτησε τὸν ἴδιον πατέρα παραδοῦναι αὐτῷ τὸ ἅρμα, ἐφ' ᾧ ἡνιοχεῖται· ἐπείσθη, ἔδωκεν, ἔλαβεν, ἀτέχνως ἤλασεν, ἐλάσας κατέφλεξε, καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος, ὁ καταφλεχθεὶς ἐστιν ὁ γαλαξίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ μυθῶδες τὸ λεγόμενον, ἄτοπον δὲ μυθώδη ταῦτα νομίζειν, πυθαγορείου τῆς δόξης καθεστηκυίας, φέρε ταύτην ἀλληγορήσωμεν οὕτως. Ὁ Φαέθων, κομήτης· Παῖς δὲ ἡλίου ἐπωνομάσθη ἀπὸ ἡλίου, ὥσπερ παναγαθὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Οὗτος ἤτησε τὸν ἥλιον ἡνιοχῆσαι, ἀντὶ τοῦ ἐφίετο τῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου κύκλῳ γινομένης· διὸ καὶ αὐτὸς κύκλῳ ἐκινήθη τοῦ ὑπεκκαύματος παρὰ φύσιν τῷ παντὶ συγκινηθέντος. Κινηθεὶς δὲ κατέφλεξεν, ἀντὶ τοῦ αὐχμῶν αἴτιος ἐγένετο· Τοιοῦτος γάρ καὶ ὁ κομήτης· τοῦτον φησὶν ὁ ζεὺς ὀργισθεὶς ἐκεραύνωσε, δι' ἣν αἰτίαν ὡς τοῦ αἰθέρος ἄρχων κατὰ τὸ εἰρημένον

Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν

Ἐκεραύνωσε δὲ αὐτὸν, ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀτμίδος κατέσβεσε· διὸ καὶ ἐν τῷ ἠριδανῷ τοῦτον λέγουσι πεπτωκέναι, τουτέστιν ὑπὸ τῆς ὑρότητος καταβαπτισθῆναι· ὀδύρεσθαι δὲ αὐτὸν φασὶ τὰς ἡλιάδας ἀντὶ τοῦ τὴν ἀτμίδα ἐξ αὐτοῦ καταρρεῖν ὑδατώδη οὖσαν, οἷα καὶ τὰ δάκρυα. Εἰς αἰγύρους δὲ λέγουσι ταύτας μεταβληθῆναι, διότι ἀπὸ τῶν αἰγείρων ὀπὸς καταρρεῖ ὅμοιος τῷ ἠλέκτρῳ, τὸ δὲ ἤλεκτρον χρυσοφανές· ὁ δὲ χρυσὸς ἡλίῳ ἀνάκειται. Τὴν οὖν ἀτμίδα ὡς τῷ ἡλίῳ συμπεράξασαν αὐτῷ ἀντιθέασιν. Et tribus interjectis: Ταύτας ὡς μυθώδεις παρὰ σιωπᾷ ὁ Ἀριστοτέλης

λης ἔλεγχον. Item: Τὴν πρώτην παραλέλειπε διὰ τὸ μυθῶδες. Quibus consentiunt illa *PHILOPONI*: Πρὸς τὴν περαιτέραν μυθολογίαν Ἀριστοτέλης οὐδ᾽ ἀντειπεῖν ἀξιοῖ.

§. 4. Verum enim verò, quod pace istorum virorum dictum volumus, utramq; Pythagoreorum sententiam Philosophus noster refutavit; ipsius enim argumentatio utrosque ferit. Argumentatur scilicet hunc in modum. Si viæ lacteæ causa est combustio (sive illa facta sit ab astro aliquo sive à Sole) illius cæli tractus, necessario etiam illa cæli pars, in qua fingitur Zodiacus, tot seculorum decursu combusta erit & per consequens lactea apparebit. Etenim si unum aliquod astrum aut Sol posset talem effectum post se relinquere, certe zodiacus, in quo non una stella tantùm sed & omnes planetæ gradiuntur, talem, qualis est viæ lacteæ, formam assumserit necesse est. Jam verò Zodiaci forma non est eadem cum viæ Lacteæ, quam totam non videmus, Zodiacum verò totum possumus contemplari; singulis enim noctibus medietatem ejus videmus, quod ita demonstramus. Sit A globus terræ, quæ est respectu cæli instar puncti BCDE cęlum, EC Horizon Mathematicus transiens per centrum terræ, FG Horizon Physicus, qui stringit superficiem terraquei globi. Dico, illam partem cæli, quæ intercepta est à mathematico & physico Horizonte, esse insensibilem propter insensibilem magnitudinem semidiametri terræ, per quam distant inter se illa plana, ad magnitudinem cæli; cum ergo Horizon mathematicus cælum dividat in duas æquales partes, erit supra Horizontem mathemati cum media pars Zodiaci cumque terra, sit instar puncti respectu cæli, supra Horizontem Physicum quoque erit media pars zodiaci. Quod erat demonstrandum. Quo evicto totum zodiacum facile possumus contemplari & ad oculum (ut loqvuntur) demonstrare, nondum ex motu Solis continuo & reliquorum Planetarum zodiacum exustum aut ea qua via lactea gaudet albedine, tinctum esse. Quapropter nec motus astri cujusdam violentus, nec

motus

motus continuus, etiamsi fuerit, (quod tamen falsum) talem albedinem parti illi cæli nomine Lactis insignitæ inducere potuit.

CAPVT III.

THEOPHRASTI fabulam refert.

§. 1.

MACROBIVS de hoc THEOPHRASTO ita: THEOPHRASTVS lacteum dixit esse compagem, qua de duobus hæmisphæriis cæli sphæra solidata est. Et ideo ubi oræ utrinque convenerant, notabilem claritatem videri. MANILIVS hanc ita refert:

An coeat mundus duplicisque extrema cavernæ
Conveniant, cælique oras & sidera jungant,
Perque ipsos fiat nexus manifesta cicatrix,
Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
Aeriam in nebulam clara compagine versus
In cuneos alti cogat fundamina cæli.

§. 2. Hæc scilicet est eorum sententia, qui dicebant, τὸν γαλαξίαν ἐκ συμβολῆς τῶν δύο ἡμισφαιρίων συνεστηκέναι: cui subscripserunt & illi, de quibus MANILIVS canit:

Num se diductis conetur solvere moles
Segminibus, raraque labent compagine rimæ
Admittantque novum laxato tegmine lumen.
Quid? quasi non timeant magni cum vulnera cæli
Conspiciant, feriantque oculos injuria mundi.

§. 3. Quis autem fuerit THEOPHRASTVS, cui hoc commentum tribuitur à MACROBIO frustra forsan quæsiveris. Certè de THEOPHRASTO ERESIO, (qui floruit sub PTOLOMÆO LAGI & cognomine SOTER it. PTOLOMÆVS I. dictus) ARISTOTELIS OLYMP. 114 (ut JOHAN. JONSIVS *de scriptoribus historiæ philosophicæ l. 14. p. 74*) defuncti in schola Atheniensi successore id non possumus affirmare. Etenim tàm brevi temporis spatio discipulum à Præ-

ceptoris sui placitis ad vana illa somnia transiisse, quis affirmaret? Si THEOPHRASTUS PARACELSUS impostor ille & fanaticus (de quo legi meretur DAN. SENNERTI *liber de Chymicorum cum Aristotelicis & Galenicis consensu ac dissensu cap. 4. & 5. pag. 58. & seqq.*) à diabolo superioribus seculis in lucem fuisset editus, posset quis conjicere, eundem cum aliis portentis hanc fabulam in lucem protrusisse. Admiramur autem MACROBIUM, ALBERTUM MAGNUM & STOEFLERUM, quod hanc fabulam & figmentum inter ea, quae ad naturam viae lacteae visa sunt, pertinere, maluerint referre. Nos scimus DEUM O. M. hujus universi creatorem esse Ens perfectissimum, à quo quicquid proficiscitur, est perfectum, eumque non opus habere gypso aut alio ferramine, quo nostri artifices opera sua conglutinant, ad combinandas & conjugendas partes integrantes corporis cujusdam.

CAPUT IV.

De Lacte Junonis mythologica.

§. 1.

LActeam viam à lacte denominari omnes consentiunt, at in designanda ratione denominationis nimium quantum discrepant: qui veritati litant, norunt illam lacteam dici ratione coloris lactis, ad quem proxime videtur accedere. Hinc ARATUS:

Κεῖνο περιγληνὲς τροχαλὸν γάλα μιν καλέουσι
Τῷ δή τοι χροιὴν μὲν ἀλίγκιος

Quod FESTUS AVIENUS ita reddit:

Sidera candentis speciem super inspice lactis
Protendi cælo: color olli nomen ab ortu

CICERO: *Vidisti magnum candentem serpere Circum*
Lacteus hic nimio fulgens candore notatur

OVIDIUS: *Est via sublimis cælo manifesta sereno.*
Lactea nomen habet candore notabilis ipso.

§. 2.

§. 2. Qui verò fabulas amplectuntur, magno conatu magnas nugas agunt. Refert HYGINUS Eratosthenem dixisse, Mercurio Infanti Junonem insciam dedisse lac; sed postea quam resciverit eum à suo marito & Maia genitum, Mercurium à se projecisse & hâc ansâ lac profudisse, deinde hujus profusi lactis splendorem in cælo apparuisse. Hinc MANILIVS:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas
Mollior: è niveo lactis fluxisse liquorem
Pectore Reginæ Divum, cælumq; colore
Infecisse suo. Quapropter lacteus orbis
Dicitur & nomen causâ descendit ab ipsâ.

NATALIS COMES hoc de Hercule refert. Scilicet Palladem suasu Jovis ad Junonis dormientis ubera Herculem admovisse, quo immortalitatem consequeretur (ad quam fabulam ex mente Natalis alludere videtur Lycophron in obscuro illo de Cassandra poemate p. 90 hoc versu:

Μύϛη τροπαίας μαϛὸν ἔνθηλον θεᾶς.)

At Junonem experrectam Herculem projecisse & lac profudisse, cujus pars quædam deciderit in cælum, quædam in terram: illam in cælo formasse viam lacteam, hanc verò lilia, cum antea gauderent colore croceo, candore suo tinxisse, vide si lubet CÆLII RHODIGINI *antiquarum lectionum librum VI. 7. p. 278.* Alii autem dicunt Herculem propter nimiam ariditatem lactis multitudinem appetisse neque in ore continere potuisse: quod ergo ex ore ejus profusum, circulum lacteum signasse.

§. 3. Quibus demum tertia illa de lacte Opis subjungenda est fabula. Cum aliquando Ops Saturno lapidem pro partu attulisset (ex metu forsan, ne Saturnus eundem, ut cæteros devoraret) jussisse Saturnum ei lac præbere: quæ cum pressisset mammillas lac profusum circulum illum deformasse. Hæc HYGINUS.

CAPVT

CAPUT V.

Alia mythologica de via refert.

§. 1.

UT omittamus mythica illa de ſtramine & faſciculo ariſtarum Iſidis fugientis, quem Typhonem ſibi objectum in cælo diſperſiſſe fingunt, unde & nomen viæ ſtraminis via lactea traxit, duo illuſtriora retuliſſe nos non pænitebit. Superioribus ſeculis cum regiones Germaniæ adhuc adimpleta eſſent ſuperſtitionibus & traditionibus mere humanis, ſi quando notoriè (ut loqvuntur) cumprimis Laicus aut etiam Clericus peccaſſet, pro peccato illo ſatisfacere tenebatur. Hinc aut mulctam aut pænam dare cogebantur; impoſuerunt ergo iter aliquod vel Romanum vel Compoſtellanum ſuſcipiendum: quod ut perſuaderent fanatici illi, dicebant imperito vulgo, hanc ſemitam ita tutam eſſe, ut imago ejus in cælo appareret, & hac ſemita DEUM oſtendere, quam accepta ſibi eſſet iſta peregrinatio, inprimis Compoſtellana. Eſt autem Compoſtella Galliciæ civitas, in qua Jacobi Apoſtoli oſſa aſſervari dicuntur. Quod commentum adeo invaluit, ut via lactea vocata fuerit via Roma & via etiam Jacobi, die Jacobs Straſſe/ quaſi ad Jacobum vel Romam duceret. Videatur ÆGIDIUS STRAUCHIUS & MARCUS FRYTSCHIUS.

§. 2. Altera ſunt ex fonte doctrinæ Platonicæ hauſta de ſemita Deorum & animarum non quidem omnium ſed tantum heroum ſive bonorum; improborum enim circa terram volvuntur. Faciunt huc verba SCIPIONIS in *Somnio* ejusdem à CICERONE *in libro VI. de Republ.* deſcripto: *ea vita* (in qua juſtitiam & pietatem colimus) *via eſt in cælum & in hunc* (quæ duo verba ſi auferas, ſenſus erit non adeo intricatus) *cætum eorum qui jam vixerunt & corpore laxati illum incolunt locum, quem vides. Erat autem is ſplendidisſimo*

can-

candore inter flammas elucens circulus, quem vos, ut à Grais accepistis, orbem lacteum nuncupatis. OVIDIUS hanc fabulam clarius expressit versibus sequentibus:

Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
Regalemq́; domum dextra, lævaq́; Deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitat diversa locis: à fronte potentes
Cœlicolæ, clariq́; suos posuere penates.
Hic locus est, quem si verbis audacia detur
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.

Fusius hanc fabulam persequitur sæpius laudatus MANILIVS quando infit:

An fortes animæ dignataq́; nomina cælo
Corporibus resoluta suis terraq́; remissa
Huc migrant ex orbe, suumq́; habitantia cœlum
Aethereos vivunt annos mundoq́; fruuntur?
Atque hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas &c.
Altius ætherei, qua candet circulus orbis
Illa Deûm sedes: hæc illis proxima, Divum
Qui virtute sua similes vestigia tangunt.

§. 3. Plurima autem de hac fabulantur, nempe zodiacum ubi lacteus circulus obliquæ circumfluxionis occursu ambiendo amplectitur & quà duo signa tropica *Capricornus* & *Cancer* feruntur, ibidem duas esse portas *Per has portas*, ut refert MACROBIVS *animæ de cœlo in terras & de terris in cœlum remeare creduntur. Ideo hominum una, altera Deorum vocatur. Hominum Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est: Capricornus Deorum, quia per illum animæ in propriæ immortalitatis sedem & Deorum numerum revertuntur.* Dein refert, cur Pythagoras primam lactis alimoniam nascentibus offerri putaverit, *quia primus ejus motus à Lacteo incipit in corpora terrena labentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorum ostenso lacteo circulo dictum est: hinc profecti, huc revertuntur. Ergo descensuræ*

furæ, cum adhuc in Cancro sunt, quoniam illic positæ nec dum lacteum reliquerunt, adhuc sunt in numero Deorum. Cum vero ad Leonem labendo pervenerint, illic conditionis futuræ auspicantur exordium, & quia in Leone sunt rudimenta nascendi & quædam humanæ naturæ tyrocinia. --- Illinc ergo id est à confinio, quo se Zodiacus lacteusq; contingunt, anima descendens à tereti, quæ sola forma divina est, in conum desluendo producitur sicut à puncto nascitur linea & in longum ex individuo procedit &c. Consulatur JAC. MAZZONUS *in defensione Dantis III. 42.*

§. 4. Hæc recenset MACROBIUS; an verò sub hisce tanquam involucris divinius quid latitet, & an hæ fabulæ sint hieroglyphicis accensendæ, judicent Oedipi illi, qui in istis rebus tempus terere allaborant. Hoc scimus, quod lacteus ille circulus, è quo Scipio animas nostras prodire credebat, hâc à re nomen juxta quosdam traxerit. Sic enim PORPHYRIUS *lib. de Nympharum antro.* Δῆμος δὲ ὀνείρων κατὰ Πυθαγόραν αἱ ψυχαί, ἃς συνάγεσθαί φασιν εἰς τὸν γαλαξίαν τὸν οὕτω προσαγορευόμενον ἀπὸ τῶν γάλακτι τρεφομένων, ὅταν εἰς γένεσιν πέσωσιν. Videantur apud JOH. MEURSIUM *in spicilegio ad Theocriti Idyll. 25. p. 138.*

§. 5. Ovidianam fabulam STOEFLERUS per allegoriam utcunq; enucleare conatur; verum longe aliud est verba authoris cujusdam trahere in hunc vel illum sensum & hoc vel illud verbis hisce authores expressisse demonstrare. Audiemus ipsum: In hujus sane fabulæ carminibus poeta Jovi multa ingeniose tribuit, quæ nos Deo O. M. concedimus. Jovem enim patrem dominumq; Deorum, regem cæli sedentem in throno eburneo esse voluerunt veteres, quem nos Deum O. M. regem regum, & dominum dominantium esse confitemur, cui cælum ipso attestante thronus est. *Esaia LXVI. Apoc. XXI.* Ad quem via est sublimis, ardua & difficilis &c. Viam ad æternam beatitudinem rectissime theologi innocentiam testimonio regii prophetæ

(com-

(communem hic errat errorem, cum Davidem vocat regium prophetam, rectius Regis & Prophetæ) posuere Psal. XXIII. ,, & XIV. Plura adducere nil attinet, singula suam merentur limam. Neque omnibus mythologicis mysteria aut arcana quædam non aspernanda teguntur, plurima sunt simpliciter falsa & merè aniles fabulæ. Ne nunc dicamus quàm sinistre S. Scripturæ dicta huc trahant, hoc juvat adiecisse, nil nisi helleboro istos indigere, nec pietatem sed superstitionem in illis regnare. Pauca adhuc indicio eorum quibus est acetum in pectore submittimus: *Virtutes, quæ arma lucis à Paulo ad Rom. an. XIII. vocantur, intellectum elevant in splendorem lucis æternæ. Virtuoso enim omnia in luce clarescunt Ovidij testimonio.* Vbinam exstat? Pergit:

Lactea nomen habet, candore notabilis ipso
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis.

Et rectè. Nihil siquidem coinquinatum intrabit in regnum cælorum Apoc. XXI. Ambulant enim albis stolis amicti. Ita illi homines, qui semel hanc sententiam amplexi sunt, amant quid pro quo (ut loquimur) effundere, nec dispicere quomodo singula cohæreant.

§. 6. Agmen fabularum tandem illa claudat, qua nugatur esse viam, in qua Apollo contra Gigantes pugnaverit; ut ZANARDVS refert. FRYTSCHIVS paulo aliter hunc in modum: PONTANVS *fabulose etiam loquitur de hoc tractu, cum fingit Iovem victis Gigantibus signasse eum locum & tanquam monimentum ejus victoriæ constituisse, ad duo mundi latera, cum beneficio Solis accepto iterum lumine & abactis vaporibus, quos terra ad offundendam caliginem Iovi & aliis Diis adeoque ad impediendos eos & juvandos Gigantes filios suos emiserat, illam victoriam consecutus esset.*

CAPUT VI.

Posidonii & Diodori opinio.

§. 1.

MIssis ergo fabulis ad Philosophos redimus, quos inter *POSIDONIUS*, *cujus definitioni* (viæ lacteæ) *plurium consensus accessit*, *teste MACROBIO*. Dixit autem *lacteum* circulum *caloris esse syderei infusionem: quam ideò adversa Zodiaco curvitas obliquavit, ut quoniam Sol nunquam Zodiaci excedendo terminos expertem fervoris sui partem cæli reliquam deserebat, hic circus à via Solis in obliquum recedens, universitatem flexu calido temperaret.* PLUTARCHUS refert *POSIDONIUM* voluisse viam lacteam esse πυρὸς σύστασιν, ἄστρου μὲν λαμπρότερον, αὐγῆς δὲ πυκνότερον, hoc est ignis concrementum sive structuram, astro clariorem, luce vero densiorem.

§. 2. Eadem ferme est sententia DIODORI, si rem ipsam spectare velimus; refert enim MACROBIUS eum statuisse viam lacteam esse ignem densatæ concretæque naturæ in u-
„ nam curvi limitis semitam discretione mundanæ fabricæ
„ coacervante concretum: & ideo visum intuentis admitte-
„ re reliquo igne cælesti lucem suam nimia subtilitate diffu-
„ sam non subjiciente conspectui.

§. 3. Hæ sententiæ innituntur falsæ huic hypothesi: cælum esse igneæ naturæ: quam, cum ARISTOTELES lib. 1. de cælo & Commentatores ejusdem dudum exploserint, illorum sententia huic innixa hypothesi per se ipsa concidit. At esto: sit igneæ naturæ orbis lacteus, necessario ergo juxta POSIDONII mentem solis vicem sustineret in locis polis vicinioribus & ea calore suo temperaret, ne nimium frigus experirentur incolæ istorum locorum. Experientia autem edocet, quàm intensum frigus eos qui hîc habitant, sole recedente in-

te invadat. Quapropter ficulneo nititur fundamento; quin si vera hæc Posidonii sententia, quantum æstum sustineremus sole in via lactea commorante? Rectè ergo Conimbricenses; Hæc sententia à vero abest: primum quia non potest reddere causam splendidissimi illius candoris, quem constat diversum quidpiam esse à calore. Secundo, quia rigor qui ad utrumq; polum sentitur, satis indicat non dari temperationem illam, cujus gratia ejusmodi ardor cælo sparsus fingitur. Deinde quia calor, cum sit qualitas elementaria, solis corporibus interitum subeuntibus conveniens neutiquam in cælesti mundo locum habet.

§. 4. Quibus duas adhuc sententias Philosophorum addimus ex Plutarcho, Parmenidis & Anaxagoræ. Is putavit τὸ τοῦ πυκνοῦ καὶ ἀραιοῦ γαλακτοειδὲς ἀποτελέσαι χρῶμα densi ac rari mixtione lacteum colorem confici, ut vertit Xylander. Quale autem densum ac rarum intelligat Parmenides, frustra quæras apud alios; quapropter non est opus, ut in hanc refutandam operam impendamus. Cujus farinæ etiam est illa quam PLUTARCHUS Anaxagoræ tribuit: τὴν σκιὰν τῆς γῆς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἵστασθαι τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ὑπὸ τὴν γῆν ὁ ἥλιος γινόμενος μὴ πάντα φωτίζῃ. Scilicet umbra terræ in ea parte cœli potest consistere, quam nunquam attingit, ne dicamus quam absurdum sit dicere umbram esse candidam.

CAPUT VII.

Hippocratis Chii sententia.

§. 1.

ARistoteles his verbis exprimit illam sententiam: λέγουσί τινες ἀνάκλασιν εἶναι τὸ γάλα τῆς ἡμετέρας ὄψεως πρὸς τὸν ἥλιον: Ubi quidem authorem illius sententiæ non exprimit, quem tamen OLYMPIODORUS comm. ad h. l. no-

bis suggerit: τετάρτη δόξα Ἱπποκράτους τοῦ χίου· οὗτός φησι τὸν γαλαξίαν γίνεσθαι ἀνακλάσεως γενομένης πρὸς τὸν ἥλιον, ἀλλ' οὐκ ἀνακλάσεως ἀπὸ ἀτμίδος, καθάπερ ἔφαμεν ἐπὶ τοῦ κομήτου, ἀλλ' ἀπὸ ἀστέρων· φέρεται οὖν φησιν ἡ ὄψις πρὸς τοὺς ἀστέρας καὶ ἐκεῖθεν ἀνακλᾶται πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ οὕτως φέρεται πρὸς ἡμᾶς· οὕτως ὁ Ἱπποκράτης. Nec PLVTARCHVS nomen authoris adjicit: τινες (inquit) κατοπτρικὴν εἶναι φαντασίαν, τοῦ ἡλίου τὰς αὐγὰς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνακλῶντος· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἴριδος καὶ ἐπὶ τῶν νεφῶν συμβαίνει. Hanc sententiam quam OLYMPIODORVS Hippocrati Chio tribuit, DIOGENES LAERTIVS lib. 2. pag.94. adscribit Anaxagoræ, his verbis: Ἔλεγε Ἀναξαγόρας γαλαξίαν εἶναι ἀνάκλασιν φωτὸς ἡλιακοῦ μὴ καταλαμπομένων τῶν ἄστρων. Cui opinioni calculum suum addere videtur SVIDAS *p.588.* Γαλαξίας τὸ ἐν οὐρανῷ φῶς· ὅπερ ἐστὶν ἀντανάκλασις φωτὸς ἡλιακοῦ μὴ καταλαμπομένων τῶν ἄστρων.

§. 2. Prius verò quàm ad examen hujus sententiæ accedimus, non abs re fore existimamus, si quædam ad ejus uberiorem explicationem plurimum facientia præmittamus. Primũ ergo sit de genuino sensu verbis Aristotelis contento sententiæ laudatæ: poteramus hoc labore carere, ni Aristotelem iniquè sugillasset CABEVS inquiens: *non acquiesco dictis Aristotelis; solet enim, ut verum fatear Aristoteles SEMPER dicta Antiquorum interpretari in pejorem sensum, ut commodius ac facilius impugnet.* Quibus Cabei verbis nulla desunt nisi hæc tria: QVOD ERAT DEMONSTRANDVM. Nihil quidem magis usu venit, quam ut scripta authorum, quæ alii refutare conantur, iidem illi antagonistæ affectu nescio quo impediti aut limis oculis inspiciant, aut plane non relegant, aut si probe legerint sinistre tamen interpretentur: cujus rei vel inter eruditos hoc nostro ævo non pauci specimen dederunt. At Aristotelem SEMPER hac lyra oberrasse, quis Cabeum si excipias, affirmat; Nuda hæc Cabei assertio tantùm valet, quantum alterius negatio. Philosophum, quõd ad

hanc

hanc materiam pertinet, absolvent PLUTARCHUS, SUIDAS, OLYMPIODORUS, nisi CABEUS ejusdem criminis hos reos postulet aut præsumat. Ansam dedit Cabeo hæc quæstio: *utrum Authores hujus opinionis voluerint, hoc corpus reflectens lumen solis esse in regione elementari, an in regione cælesti.* Si laudatos Viros consuluisset CABEUS & perpendisset ne opus quidem fuisset ulla dubitatione, simpliciter affirmasset, authores illos voluisse corpus reflectens lumen solis esse in regione cælesti. *At si hac vice mentem illorum sic interpretetur Aristoteles, non impugnabit sed propugnabit; nam revera apparentia illa lactis & albedo illa est reflexio luminis Solis ad nostrum oculum, quia est lux stellarum ibi degentium, quæ sic nobis apparet. Sicut ergo splendor & lux omnium stellarum, non est nisi reflexio luminis Solis ad nostrum oculum, quia ex se stellæ lucem non habent, licet non propriissime sit reflexio; ita & albedo illa eadem proprietate est tenuis & confusa reflexio luminis Solis, facta à parvis stellis ibi degentibus.* Ita CABEUS: quæ singula falsæ huic hypothesi, omnes stellas lumen recipere à Sole, innituntur. At stellas fixas non mutuatitio seu (ut rectius loquar) alieno lumine lucere, sed proprio â DEO in creatione insito lumine gaudere neminem nisi quem latent erudita Kepleri, Galilæi, Renati Cartesii, Antonii Mariæ de Rheita, Joh. Baptistę Riccioli, & Petri Gassendi scripta, negaturum confido; præsertim cum sciamus Solem ita à fixis distare, ut insufficiens sit ad eas illustrandas aut refractione radiorum alias gignendas. Alia incommoda & absurda ex Cabei verbis propullulantia hâc vice silentio involvimus,

§. 3. Deinde observandum, Aristotelem loqui juxta morem antiquorum Opticorum, qui videntur voluisse, ab oculo exire radios, qui ad objectum visibile vel directè, vel reflexe vel refracte ferantur; dicit enim γάλα esse ἀνάκλασιν nostri visus hoc est radii visualis, quo nos videmus, progredientis à nostro oculo ad corpus speculare & inde reflecti; Quasi fiat

visio

visio effluvio seu emissione radiorum visivorum sive luminis sive utriusque ad ipsa visibilia. Rectius docent recentiores Optici visionem fieri specie visibili extrinsecus in oculũ recepta sive per intramissionem radiorum intra oculum; demonstrant hoc plurimi quos inter AMBROSIUS RHODIUS Opticorum I.7.propos.42. p.148. CASPAR SCHOTTUS Cursus mathem. XIX.3. p. 468.

§. 4. Demum notamus multos confundere refractionem cum reflexione, cum tamen, si accuratè loqui velis sint probe distinguendæ. Reflexio enim est radiorum in opacum corpus appulsu facto repercussio. Refractio vero est radii directi propagatio inflexa facta in communi superficie duorum diaphanorum diversæ densitatis, definiente Ricciolo Sic Refractio stellarum est cum radius visorius ex subtiliori aura ætherea per crassiorem aerem ad visum nostrum transiens in puncto incidentiæ quo superficiem aeris attingit, deorsum frangitur & ad angulum rectilineum incurvatur. Differt ergo refractio à Reflexione quod directam radii visorii propagationem impediat in refractione diversitas diaphani in reflexione verò opacitas. Plura diversitatis hujus fundamenta suppeditat RICCIOLUS & ATH. KIRCHERUS artis magnæ lucis & umbræ VIII.1. p.652.

§. 5. Duas autem Philosophus affert rationes, quibus hanc opinionem subvertere conatur, quarum altera scopum ferit. Scilicet viam lacteam non esse reflexionem luminis solaris demonstrat hoc modo: Quicquid est reflexio radiorum Solis, illud neutiquam semper in una eademque cæli parte apparebit, sed potius situm suum mutabit ad motum Solis tanquam sui principii. Jam vero observationes quotidianæ nos edocent, Galaxiam non instituere suum motum ad nutum Solis. Non ergo erit repercussio radiorum solarium. Altera, cum nitatur falsa hypothesi, scopum non attingit, quicquid dicat VICOMERCATUS, supponit enim reflexionis

xionis non dari reflexionem, cum experimenta testentur, posse imaginem unius rei reflexam ab uno speculo reflecti ad alterum, imò ex illo ad tertium, quartũ, licet in posterioribus imagines appareant debiliores & si specula nimium multiplicentur, propter debilitatem radiorum tandem evanescant.

CAPVT VIII.

Aristotelis Sententia.

§. I.

ARISTOTELES loco sæpiùs laudato quam opinionem foverit unicuique inspicienti & perpendenti textum constare poterit, nisi nimio in Aristotelem amore exarserit. Singula ipsius verba adducere, chartæ angustia non concedit; proinde bona fide ipsius sententiam referemus. Docet ARISTOTELES in illa cœli parte, quæ tegit viam lacteam, esse stellas quamplurimas numero & magnitudine inter se diversas, quæ, cum lumine & motu suo attrahant ad se ex terra exhalationes, constituant viam lacteam, non aliter ac unum aliquod astrum causa sit cometæ. Hanc Philosophi mentem esse omnes fere consentiunt.

§. 2. Nonnulli contendunt, textum hîc esse corruptum: verum hos convincit Interpretum Græcorum pariter ac Latinorum plurimorum consensus & ipse PLUTARCHUS Ἀριστοτέλης (ἔλεγεν) ἀναθυμιάσεως ξηρᾶς ἔξαψιν πολλῆς καὶ συνεχοῦς καὶ ὑπο κόμην πυρὸς ὑπὸ τὸν αἰθέρα, κατωτέρω τῶν πλανητῶν. XYLANDER vertit: *incendium vaporis sicci multiq; & continuitaque crinitum etiam ignem fieri infra ætherem sub planetis.* Nonnulli volunt, Philosophum non accuratè, sed tantum probabiliter de via lactea disputare. Probare id conantur ex textu, quando inquit: εὔλογον γὰρ εἴπερ ἡ ἑνὸς ἄστρου κίνησις καὶ [illegible] τὸν τῶν ἁπάντων ποιεῖν τι τοιοῦτον καὶ ἐκκεχεῖσθαι [illegible]. Ad quæ verba sic OLYMPIODORUS: ὅρα πῶς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐνδοιάζει.

ἄξει. οὐ γὰρ εἶπον ἀναγκαῖον, ἀλλὰ μᾶλλον εὔλογον. Oὐ δοκεῖ γὰρ αὐτῷ ἀληθῆ εἶναι τὰ περὶ τοῦ γαλαξίου νῦν λεγόμενα. Respondebunt alii hanc esse Aristotelis singularem modestiam.

§. 3. OLYMPIODORVS quatuor argumenta pro sententia Aristotelis adducit, ἐκ τοῦ ἀναλλοιώτου, ἐκ τοῦ καθόλου, ἐκ τῆς σελήνης, ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἀστέρων πλανωμένων; quibus tamen totidem ex mente Amaonii opponit. Singula recensere nunc non placet: responsionis loco adducemus egregia JOHANNIS PHILOPONI in rem præsentem verba, quæ ita se habent: ἄτοπα πολλὰ τῷ λόγῳ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ γαλαξίου καὶ ἀδύνατα συμβαίνει καὶ ἀποκλήρωσιν ἔχοντα μόνην. Εἰ γὰρ ὡς ὁ κομήτης οὕτω καὶ γαλαξίας πάθος ἦν τοῦ ἀέρος, πῶς ὁ αὐτὸς ἐστὶν ἀεὶ καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχων, οὔτε καθόλου, οὔτε κατά τι τῶν αὐτοῦ μερῶν ἀλλοιότερος ποτε γινόμενος, οὐ τὸ μῆκος, οὐ τὸ πλάτος αὐξήσας, οὐ μειώσας, οὐ τὴν θέσιν, οὐ τὸ σχῆμα μεταβάλλων, οὐχ ὅπῃ ἀναδεδίπλωται γινόμενος ἁπλῶς· ἢ ἔμπαλιν ἐν οἷς ἁπλοῦς ἐστι &c. Legantur reliqua; petita autem sunt ipsius argumenta ex perpetuitate, magnitudine & figura.

§. 4. Nos, ne nimis late divagemur brevitati operam dantes, rem in pauca conferimus. Sit ergo ex mente Philosophi, Via lactea nil nisi copia exhalationum sub certo cæli tractu congregatarum & constanti figura in sede sua subsistentium. Jam cum Aristotele ponamus materiam ignitorum in qua sive subjectum, cui inhærent & in quo generantur ὑπεκκαύματα esse tres aëris regiones. Argumentamur itaque hunc in modum: Quicquid non habet parallaxin, illud est in cælo, Via lactea non habet parallaxin. E. Via lactea est in cælo. Majorem nemo temere negaverit, nisi quem natura parallaxeos latuerit. Parallaxis autem nihil aliud est quam differentia inter locum verum phænomeni cujusdam spectabilis ex centro terræ & locum visum ex superficie terræ. Verus autem locus (respective ad cœlum) est punctum supremi cæli, ad quod terminatur recta linea ex centro terræ seu

hujus

hujus universi per centrum sideris usque ad supremum cælum educta. Visus locus est punctum supremi cæli, sub quo centrum sideris esse videtur. Hinc recte concludunt Mathematici: Quo minorem parallaxin phænomenon quoddam sortitur, eò remotius distat à terra. Et: Quo majorem eò magis terræ appropinquat. Hinc & nostra major sua luce radiat. Minorem observationes adhibitæ comprobarunt & instituendæ demonstrabunt. *Stat ergo* Conclusio. Porro: Nulla exhalatio est in cælo. Via lactea est in cælo. E. Via lactea non est exhalatio. Major ab Aristotele comprobatur, quando statuit, aerem esse sedem exhalationum. Minor est Conclusio antecedentis argumenti. Quapropter Via lactea non erit copia exhalationum, quod erat demonstrandum.

§. 5. Qui mordicus Aristotelis placita retinent, nervum hujus argumenti persentiscentes quidvis potius comminiscuntur, quam ut concedant, Aristotelem à vero hîc deviasse. Scilicet actum esse cum Aristotelis authoritate, falso sibi persuadent, si quapiam in re Philosopho calculum denegent. Faciunt næ isti homines nimio in Philosophorum Principem amore, ut eundem plane extra sortem humanam rejiciant. Recte non minus quam eleganter scribit LACTANTIVS *institut. divin. VI. 24. p. 632. Nemo potest esse tam prudens, tam circumspectus, ut non aliquando labatur.* Lapsus est PLVTARCHVS magnæ authoritatis vir & quo nemo æqualium plura scivit, teste VICTORIO *variarum lectionum X. 3. pag. 231. CICERO* Oratorum Phœnix, teste eodem *XIII. 8. BVDAEVS* politissimæ doctrinæ acerrimique judicii vir. *X. 18. pag. 246.* Οὐδεὶς γὰρ πάντ' ἐστὶ πανόλβιος

§. 6. CREMONINVS opusculo de via lactea, ut argumentum nostrum eludat, respondet, viam lacteam habituram esse parallaxin sive diversitatem aspectus, si candor ille sit aliquid fixum & natum, quod videatur, ut quod. Si autem sit apparentia ex refractione luminis & non sit lux in vapore ipso

firmiter hærens non facere diversitatem aspectus; sed semper videbitur quocunque ex loco cum eadem habitudine ad stellam & semper stellam coronabit tanta corona. Ita refert *CABEVS*: verum cum nobis Cremonini scriptum videre nondum contigerit, potius Cabeum adducimus, cui *remanent difficultates ex aliis capitibus, quibus manifeste ostenditur falsa hac sententia etiam sic explicata*, ut CREMONINVS eam explicat. Audiemus ipsum: *Ut omittam alias difficultates, quæ tamen nec parvæ sunt nec contemptibiles, ut: non posse esse æqualitatem apparentiæ ex variatione tempestatum & temporum; cur non sit aliquando latior, aliquando angustior, aliquando clarior, nonnunquam obscurior*: non posse materiam perpetuam subministrari tantæ apparentiæ nisi cum universi ruina & sexcenta alia. Prima difficultas est: quia non satisfaciunt ullo modo rationes, quæ afferuntur, cur potius sub illo cæli tractu durent perpetuo congregati vapores & nunquam sint sub alia cæli plaga. Secundo in illo cæli tractu in quo lac cernitur non sunt stellæ semper ubique ita frequentes, ut ex frequentia & vicinitate illarum candidus ille tractus ubique fulgeat ex conjunctione & contactu coronarum. Nam quamvis sint frequentes alicubi, alibi non sunt ita vicinæ. Tertio principaliter dum dicitur, vapores cogi sub illis stellis non sub aliis & ideo sub illis solum apparere lac, hoc manifestæ æquivocationis redarguitur, neque ex eo quod CREMONINVS excogitaverit fieri apparentiam lactis per refractionem evitare potest argumentum ex diversitate adspectús desumtum. Plura vide apud virum modo laudatum.

§. 7. FORTVNIVS LICETVS *Genuensis*, Patavinus & Bononiensis Philosophus celeberrimus libro *de Novis astris II. c. 56.* suppetias laturus Aristotelis doctrinæ fingit ab Aristotele duas esse cognitas galaxias, unam cælestem, alteram elementarem. Illam consitam esse maximis & fulgidissimis stellis præterea & astris, quibus sporadum nomen inditum est.

Hanc

Hanc vero ſimillimam cæleſti directè in elementari regione ſuppoſitam & è tenuiſſimorum halituum ſtamine contextam. Cui contradixit *LIBERTVS FROMONDVS* Philoſophus Lovanienſis *meteorologicorum II. cap. V. art. 2. p. 160.* ubi ejusdem ſententiam refutat. Quod cum videret LICETVS conſcripſit librum ingenuarum exercitationum de lucidis in ſublimi, in cujus c. 4. p. 18. & ſeqq. ſatisfacere conatur argumentis Fromondi; ſed ita ſatisfacit, ut nihilominus in ære Fromondi maneat. Pietas enim erga Ariſtotelem non conceſſit, ut ab Ariſtotele ſecederet. Verum quid aliud eſt fingere duas galaxias quam ſtatuere duas Zonas Torridas, unam quam ſtatuit Ariſtoteles inhabitabilem, alteram quam ipſa experientia habitari conteſtatur?

CAPVT IX.

Vera Democriti ſententia.

§. 1.

DEMOCRITI ſententiam PLVTARCHVS hanc tradit: viam lacteam ſcilicet eſſe, πολλῶν καὶ μικρῶν καὶ συνεχῶν ἀστέρων συμφωτιζομένων ἀλλήλοις συναυγασμὸν διὰ τὴν πύκνωσιν. XYLANDER vertit: ſplendoris collectionem & denſationem à multis iisque parvis & continentibus ſtellis collucentibus profecti. MACROBIVS: DEMOCRITVS innumeras ſtellas brevesque omnes, quæ ſpiſſo tractu in unum coactæ ſpatiis, quæ anguſtiſſima interjacent, opertis vicinæ ſibi undique & ideo paſſim diffuſæ lucis aſpergine continuum juncti luminis corpus oſtendunt. MANILIVS verſibus ſequentibus ita expreſſit hanc ſententiam:

An major denſa ſtellarum turba corona
Contexit flammas & craſſo lumine candet
Et fulgore nitet collato clarior orbis?

ARISTOTELES v. eorum qui Democritum & Anaxagoram ſecuti ſunt, ſententiam his proponit verbis: Φῶς εἶναι τὸ γάλα ἄστρων τινῶν· τὸν γὰρ ἥλιον ὑπὸ τὴν γῆν φερόμενον οὐχ ὁρᾶν ἔνια ἄστρων. Ὅσα μὲν οὖν ὁρᾶται ὑπ' αὐτοῦ, τούτων μὲν οὐ φαίνεσθαι τὸ φῶς κωλύεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, ὅσοις δ' ἀντιφράττει ἡ γῆ, ὥστε μὴ ὁρᾶσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ τούτων οἰκεῖον φῶς φασὶν εἶναι τὸ γάλα. Quæ quidem ut à Philoſopho recitatur, recte rejicitur.

§. 2. Huic ſententiæ Democriti, plerique Mathematici ſubſcribunt & uno ore docent: Viam lacteam eſſe congeriem infinitarum ſtellarum parvarum, quæ diſtinctè ob ingentem diſtantiam ad oculum noſtrum pervenire non poſſunt. Probatur hoc ipſum ſenſu; hinc *GALILEVS in Nuncio ſidereo: in quamcunque regionem* (viæ lacteæ) *Perſpicillum* (Teleſcopium ſive tubum opticum) *dirigas, ſtatim ſtellarum ingens frequentia ſeſe in conſpectum profert, quarum complures ſatis magnæ ac valde conſpicuæ videntur ſed exiguarum multitudo prorſus inexplorabilis eſt.* Hæ ergo cum ſingulæ non diſtinguantur omnes ſimul lumen confundentes, albedinem illam oſtendunt, ſive ut *Cardani* verbis utar: *ex frequentibus ſideribus lumen miſcentibus lacteus circulus ab oculo æſtimatur.*

§. 3. Arbitramur itaque tubi beneficio litem de materia Viæ lacteæ diremtam, ut non indigeat accuratiori diſputatione. Experimento tantum uno atque aliquo terreſtri ex Cabei eruditis commentariis illuſtrabimus. Sumantur duæ magnæ tabulæ vel ſolidiores chartæ nigro inductæ colore: in altera earum pingantur multæ, magnæ & inter ſe diſtantes albæ maculæ, in altera etiam pingantur ejusdem albedinis maculæ, ſed parvæ & vicinæ. Dein ponatur utraque tabula in magna æquali tamen diſtantia procul ab oculo. Illa tabula, quæ gaudet magnis & inter ſe diſtantibus maculis, illas maculas procul oſtentabit: in ea verò, cui parvæ inſunt maculæ & parum diſtantes non diſtingues fortaſſe ſingulas maculas à ni-

gro

gro campo in illa distantia, sed totum objectum tibi videbitur unius coloris, nec totum album, nec totum nigrum, sed totum cinericeum judicabis, aut pallidum plus aut minus, prout maculæ frequentiores & candidiores fuerint. Ex eo enim, quod oculus in illa distantia non possit distinguere album à nigro nec poterit maculas numerare, utriusque tamen objecti radii confundentur & fiet species mixti & prout plures erunt partes albæ quam nigræ objectum visum verget magis ad album vel nigrum.

§. 4. Idem continget si cribrum album vel chartam perforatam suspendas ante parietem nigrum vel tabulam nigram vel si perforatam nocte igni prætendas; foramina enim in magna distantia non distingues, sed totum aut minus candidum aut minus luminosum apparebit. Idem prorsus accidit in Via lactea, dum enim stellæ magnæ sunt & rariores distingvuntur à partibus cæli non lucentibus; parvæ autem stellæ & valde vicinæ non distingvuntur in eadem distantia: sed tertium quoddam resultat objectum ex illis partibus lucentibus & non lucentibus & fit species quædam rei minus luminosæ & candidæ, ut est lactis species.

§. 5. Quibus denique corollarii loco addimus tres observationes de Via lactea, animadversione dignas. Prima esto, quod omnes stellæ novæ, quæ hoc nostro & superiori seculo in cælo apparuerunt, in Via lactea comparuerint. Anno 1572 mense penultimo Novembri apparuit Nova stella juxta Galaxiæ confinia, ubi Colurum Æquinoctiorum transit inter Cassiopeæ sydera usque in principium Veris Anni 1574, quando mense Martio conspici desiit. Videatur *TYCHO BRAHE lib.* 1. de stella Nova Anno 1572. cap. 1. p. 300. 313. & p. 553. Deinde Anno 1600 Nova stella tertiæ magnitudinis prodiit in pectore Cygni duravitque usque ad Annum 1621 si *CASPARI SCHOTTO* credimus *Curs. math. VII. part. 3. c. 2. p. 248. Et isagoge Astron. in Itinerarium Kircheri* §. *3. p. 46.* Sin vero *Joh. Bapt. Ric-*

Ricciolo hodieque fulget in confinio colli & pectoris Cygni. Postremo Anno 1604 die 9 Octob. affulsit primum in Serpentario flammivomum illud sidus, quod Iridis colores imitabatur, mire rutilans, magnitudine apparente adæquans Venerem in genu sinistro Ophiuchi & in limbo Galaxiæ, perstititq; usque ad Annum 1606 & ejusdem Februarii initium, quo extinctum est. Perinde ac si Galaxia (sunt verba *Riccioli*) promtuarium esset, unde lucida hæc portenta DEUS in inferiora hujus mundi, cum voluerit, destinat. *CYPRIANUS LEOVITIUS* tract. de S.N. 1572 refert, se apud Historicum reperisse tempore Ottonis Primi Imperatoris Romani similem stellam in eodem fere loco conspectam. Addit quoque Anno 1264 stellam magnam & lucidam in septentionali cælo parte ubi & hæc nostra circa ipsum Cassiopeæ sidus apparuisse. *TYCHO. l. l. pag. 331.*

§. 5. Secunda esto Tychonis, qui observatione quadam persuasus putat materiam stellæ novæ Anno 1572 è Via lactea profluxisse. Verba ejus hæc sunt: *Quamvis in tota cælestis mundi vastitate materia pro conformatione alicujus stellæ ascitia meo judicio abunde suppetat, tamen nusquam copiosius & plenius quam juxta viam lacteam; quam substantiam quandam cælestem à materia reliquarum stellarum non discrepantem, sed diffusam certisque locis expansam non in unum corpus discretim, prout in stellis fit, conglobatam esse statuo: hincque factum judico, quod Nova hæc in ipso Galaxiæ margine constiterit, idque non obscurè insinuabat, eam ex eadem qua Galaxia ipsa prædita est, substantia conformatam fuisse. Quin & adhuc hiatus quidam in eo ipso Galaxiæ loco cernitur, ubi stella hæc suas sedes obtinuit: idque ad quantitatem quasi semiplenæ Lunæ, prout hibernis noctibus apprimè præ serenitate defæcata & frigore boreali, Aeris vapores attenuante, scintillantibus & oculis sese clare ingerentibus reliquis omnibus stellis, unaque tunc evidentius quàm alias apparente Via lactea satis discrete animadvertere contuerique*

que nisi visus acumine destituatur cuivis licebit. Calculum suum sententiæ Tychonis addit CHRISTIANVS SEVERINVS LONGOMONTANVS, quando in *Appendice Astronomiæ Danicæ de novis cœli phænomenis cap. 5. p. 8.* ita scribit: *Quocirca inter omnes convenienter mihi ratiocinari videntur, qui hunc circulum noctu in cœlo apparentem, materiam novis Phænomenis largiri arbitrantur.* Et pag. 11: *Quod igitur vir ille tantus inter Astronomos de materia novorum phænomenωn olim censuit; idem quoque ego nunc rationibus adductus censeo, nempe cœlestem illam esse & præcipue in via lactea præparatam.* Hanc opinionem Tychonis JOH. BAPTISTA RICCIOLVS *Almag: Nov. VIII. sect. 2. cap. 17. p. 176.* licet immobilitati Novæ stellæ congruentem judicet, negat tamen illam reddere rationem probabilem, cur in tanta vastitate Viæ Lacteæ tam prope dispositæ ad nova sidera formanda tam raro novæ stellæ in cœlo fiant.

§. 7. Tertiam, quæ erit de parte illa Viæ Lacteæ circa polum Australem, proponemus verbis Riccioli: p. 476. *Illa (pars australis Viæ Lacteæ) mirifice splendescit & alicubi rutilat maculis ferrugineis deficientis Lunæ rubori similibus, constat stellulis plurimis subrufi coloris & Martem lumine imitantibus.* Hæc narrat, si Ricciolo credimus testis oculatus JOSEPHVS ACOSTA de Novo Orbe lib. 1. cap. 2. Versio vero Germanica laudati libri pag. 3. ita habet: Wir mögen auch zu der Reden unsere Augen mit zu zeugen setzen/ nach dem wir sehen/ daß nicht allein daß Gestirn sehenlich herumb gedrehet wird/ sondern sehen auch das gantze Theil des Himmels und nicht nur die so klaar und glintzend sind/ welcherley ist die Via Lactea, sondern auch etliche andere/ so finster und schwartz sind/ umblauffen. Am Himmel (non dicit in Via lactea) sind gahr merckliche Flecken/ bin nicht eingedenck/ daß ich die irgend gesehen/ da ich in Europa war: dieselben bilden ab die Schwartze des Monden/ wen er leidet. Quæ hic Josephus Acosta refert de maculis cœli, Ricciolus

præ-

prædicat de Via Lactea: aut hic versio fallit aut Ricciolus. Quæ enim foret illa collectio? Sunt in cœlo maculæ notabiles. E. eæ erunt in Via Lactea? Hic homo gestat cultrum E. culter ipsi est in manu dextra. Non ita.

§. 8. Quæri posset: quorsum ea stellarum congeries in orbem diffusa? Nostrum non est Conditoris stellas pro suo arbitrio disponentis beneplacitum perscrutari: forsan qvempiam iuvat audire insomnia prosequentem. *Diceret forte ex* mente Gassendi *Democritus (aut quisquis alius perinde ac ille qui innumerabiles tueretur mundos communicantes inter se) esse hanc rerum infinitatem quasi quandam sylvam arboribus sic consitam, ut ea heinc inde seu quasi ad dextram lævamque longissimo tractu & quadam quasi fascia densissima sint; antrorsum autem retrorsumque ac ipsam extra fasciam rariores. Nempe ut qui esset in media quasi fascia, conspiceret ante & pone per patentes campos raras arbores, dextrorsum autem lævorsumque frequentissimas contueretur. Ita si in rerum immensitate fingas quandam veluti fasciam mundorum seu potius stellarum, non solum ad dextram lævamque verum etiam sursum deorsumque jacere; ac nos cum nostro Sole (habito quasi una ex illis) intra hinc quasi fasciam comprehendi; concipies quamobrem innumeras stellas circumfusas sursum, deorsumque & ad latera, hoc est in orbem circulumve, qui sit Lacteus, habeamus; cum & in quacunque alia intra ipsam stellam degeremus, par foret species apparitura (& nostro quidem Sole quasi una inter cæteras viso) ac propioribus semper stellis, ut majusculis sic citra telescopium visis; reliquisque ut remotioribus & minutulis sic sine telescopio inconspicuis. Concipies quoque cur extra hunc tractum sive hanc quasi fasciam ac veluti ante & pone rariores stellas conspiciamus, per immensitatem quasi patentiorem liberioremque quasi respersas; cum & possint alias per ipsam consimiles isti fasciæ tractusve occurrere; ac se interim heic illeic conspicuo exhibeant aliqui stellarum quasi glomeres (ut in mediis sylvis campis arbores solent)*

qui

qui nebulosæ stellæ sint & candescent potissimum serena ac illuni nocte. Sed quorsum curiosæ nugæ?

§. 9. Tandem si quæras ex qua materia condita sit Via Lactea, respondeo, si statuas ex luce primæva, ex qua reliquæ stellæ sunt factæ, optime omnino te sentire non negabo. Fuit enim illa juxta communem Patrum & Doctorum sententiam lux corporea. Nunc bono cum Deo finem impono huic discursui: plura si Deus voluerit suo tempore de hac Via eruditis examinanda propinabo; interea meliora ab aliis expectans subjungo elegantis Poëtæ JOHANNIS IOVIANI PONTANI de Via lactea eruditum carmen, subjungendum Capitis quinti paragrapho ultimo:

NAte etiam si quando oculos ad sidera tollens,
Albentem cœli tractum mirabere forsan,
Addubites quæ causa viam signaverit, an sit
Halitus idem autor, longo quem tramite ductum
Stellarum densus circum se complicat ordo.
Quippe vagus Solem fugiens, torrentiaq; astra
In lævum, dextrumq; latus declinat, & ipsa
Raptatus circum cœli vertigine candet
Sideribus late sparsus, pallentiaq; ora
Stellarum, atq; amnes lactis sub imagine præfert.
Namq; acies obtusa, & non penetrabile lumen,
Et series numerosa, minutaq; corpora parvis
In spatiis versata, procul candere videntur,
Dum nequeunt radios jaculari, & stringere flammam,
Candet, & à multæ caligine consitus aer

 Hinc

Hinc illinc agitata, & lactea constat imago.
Nec tibi non fera sunt sævorum nota gigantum
Prælia, non phlegræa phalanx, superûmq; labores,
Intentansq; deûm excidium Briareius ensis.
Ergo illi simul ingenteis involvere monteis,
A Boreaq; Austroq; ingens simul ardor utrinq;,
Utrinq; & metus ingens, exitiumq; paratum.
Terra novum auxilium natis tulit, excitat antris
Nigranteisq; globos fumorum, & sidera fœdat
Pulveribus, tetra offundens caligine divûm
Attonitas acies, atq; arma micantia frustra.
Cedebat rerum genitor, cedebat & ipse
Bellipotens Mavors, frustra Latonia tendit
Dictæos arcus: nigrantem ex axe Booten
Excussat caligo, haurit globus Oriona
Pulvereus, cæcum capulo dum sustulit ensem.
Ecce autem flammis, & luce coruscus Eoa
Phœbus adest, Phœbum sensit nox; illicet ipse
Restituitq; aciem, & dextra lævaq; coegit
Cedere fumificum discusso pulvere nimbum.
Ergo ubi laurigeris victoria constitit alis,
Et cœlo pax nota redit, monimenta quòd essent
Antiquæ pugnæ, volucres subsidere fumos
Et statuit pater, & solio sic jussit ab alto.
Atq; hinc pulvereus manet inter sidera limes,
Qua victor pepulit flammato turbine Phœbus.
Nec vero naturæ omnis vis cognita, quando
Multa latent; tamen & causas scrutamur, & unde
Proveniant. Candorq; viæ limesq; per astra

Fusu

Fusus in incerto est. Nebulas insidere Cancri
An ne eadem caligo, quoq; causa notarit,
Hoc quoq; in incerto est. Nam plura subesse videntur,
Quæ certent ratione eadem, aut adversa repungnent,
Lactea cur niveo canescat semita tractu,
Cur nebulosa cavo pallescant sidera vultu.

Emendanda

Procem. §. 1. lege dissimulem. Cap. I. § 6. l. 9. Erichthonium. l. 17. polos. Cap. V. §. 4. lin. 3. judicent. Cap. VIII. §. 6. sub fin. modo.

TANTVM HAC VICE.

